

Л. І. Калачевська, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

У статті, на основі аналізу статистичних даних щодо розвитку сільських територій України, а також з врахуванням наукових напрацювань вчених, було визначено та надано характеристику головним тенденціям розвитку сільської місцевості в країні. В межах дослідження ключових тенденцій розвитку руральних територій в Україні було виявлено та обґрунтовано проблеми розвитку таких територій.

Ключові слова: агропродукція, проблеми, розвиток, сільське господарство, сільські території, тенденції.

Постановка проблеми. Згідно статистичних даних, Україна, станом на кінець 2017 року, з площею земельного фонду 60,4 млн. га (з урахування тимчасово окупованої території АР Крим та частини зони проведення антитерористичної операції) займала 9 % земельного фонду Європи та площею 48,1 млн. га, що приходиться на сільські території, займала 19 % площі загальноєвропейських сільських територій [1]. У той же час, на сільські території в Україні, станом на кінець 2017 року, приходилось 79,64 % площі земельного фонду країни на яких проживало 13102,2 тис. чол., тобто 30,77 % всього населення держави [2, 3]. Таким чином, можемо відмітити ключове значення сільських територій для України, її економічної і соціальної систем, що потребує аналізу стану та виявлення тенденцій і проблем щодо розвитку таких територій у сучасних умовах трансформації національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження розвитку сільських територій в Україні та виявлення проблем розвитку національної руральної місцевості здійснювали наступні науковці: О.М. Бородіна, М.В. Галич, Т.В. Гоголь, В.С. Загребельний, Р.П. Косодій, О.А. Мокій, І.В. Прокопа, В.А. Ткачук, В.А. Чемерис та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначаємо значний науковий доробок науковців щодо дослідження проблематики розвитку сільської місцевості в Україні. У той же час вважаємо доречним продовження досліджень у цій царині в контексті визначення та характеристики головних сучасних тенденцій, а також проблем розвитку сільських територій в країні.

Мета статті. Розкрити та надати характеристику тенденціям розвитку сільських територій в Україні, а також виявити проблеми розвитку таких територій в країні на основі аналізу статистичної інформації за 2007 – 2017 роки і оцінки теоретичних та практичних розробок науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження статистичних даних щодо трансформаційних процесів в Україні і на її сільських територіях у 2007 – 2017 роках дозволяє виділити ряд тенденцій розвитку таких територій: інтенсифікація сільського господарства з акцентом на низькомаржинальні сільські продукти, переважно рослинництва та шкідливі для ґрунтів агропродукти; зростання частки сільського господарства у ВВП та експорті країни; незбалансована структура експорту за значної його географічної диверсифікації; зростання органічного та «крафтового» сільського господарства; дисбаланси у сфері послуг на сільських територіях з акцентом на «зелений туризм»; значні проблеми з інфраструктурою; односторонні міграційні та еміграційні процеси (низька інтенсивність); комбінована підтримка (державна, приватний бізнес, домашні господарства, країни – донори, міжнародні організації); низький рівень залучення інновацій; активний вплив на розвиток

глобалізаційних процесів; низький рівень залучення інвестиційних вкладень; низький рівень соціально – економічних умов життя на сільських територіях.

Володіючи значними сільськогосподарськими територіями та маючи одні з найбільших площі чорноземів в світі (17,4 млн. га), що складають 8 % світових запасів таких земель, Україна потенційно є одним зі світових лідерів агровиборництва [1]. У той же час, в сучасних умовах розвитку агросектору країни відбувається інтенсифікація сільського господарства з акцентом на низькомаржинальні сільські продукти, переважно рослинництва та шкідливі для ґрунтів агропродукти. Виробники сільськогосподарської продукції збільшують площі рілля, так за 2007 – 2017 роки площі рілля в країні зросли на 6,8 млн. га або на 22,01 %, при тому що площі сільськогосподарських угідь за цей період збільшились на 4,8 млн. га або на 11,09 % [2]. На особливу увагу заслуговує зростання площі рілля після 2010 року, коли саме агропродукція стала однією з головних статтею експорту країни. Наведена ситуація була спричинена намаганням збільшити площі для вирощування зернових зі сторони великих агровиробників та агрохолдингів з метою постачання продукції рослинництва на експорт. У той же час вона несе значні проблеми для країни, а саме: порушується структура сільськогосподарських угідь за рахунок зменшення площі пасовищ, сіножатей та багаторічних насаджень; збільшується частка розораності території, яка на кінець 2017 року в Україні склала 53,5 % всього земельного фонду країни, у той час як в країнах Європейського Союзу вона не перевищує 35 % [2; 4].

Проблемою для України є інтенсифікація виробництва тільки певних видів сільськогосподарських культур. Так, доля посівних площ під культури зернові та зернобобові за 2007 – 2017 роки зменшилась на 2,22% до 59,92 % всіх посівних площ під основні сільськогосподарські культури і весь період дослідження була в межах 60 % таких площ. При цьому, переважну більшість цих посівних площ займали пшениця та кукурудза зі значною долею фуражної пшениці і кукурудзи. Основне занепокоєння викликає зростання посівних площ під соняшник, які за 11 років збільшились на 2,7 млн. га або 75 % та склали у 2017 році 25,51 % від всіх посівних площ під основні сільськогосподарські культури [5].

На інтенсифікацію сільського господарства в Україні вказує і зростання виробництва та урожайності сільськогосподарських культур у період дослідження. На особливу увагу у контексті виробництва та урожайності основних сільськогосподарських культур за 2007 – 2017 роки заслуговує зростання виробництва (+118,09 %) та урожайності (+94,04 %) зернових і виробництва (+228,57 %) та урожайності (+60,66 %) соняшника, що свідчить про інтенсифікацію вирощування саме цих сільськогосподарських культур [6; 7]. При цьому, на долю пшениці у період дослідження приходи-

лось 35 – 40 % всього збору зернових у рік, а на долю фуражної пшениці – 15 – 20 % такого збору. Щодо кукурудзи, то її частка у 2007 – 2017 роках коливалась у межах 25 – 40 % всього обсягу зернових у країні, а у 2016 році склала 42 % всього зібраного урожаю зернових культур у країні (найвищий відсоток за період дослідження). Таким чином, на низкомаржинальні сільськогосподарські культури в Україні у період дослідження приходилось до 60 % виробництва зернових, які разом з соняшником і складають основу рослинництва в країні.

Зростання агровиробництва у рослинництві та його інтенсифікація призвели до значного погіршення ґрунтів в Україні. Так на кінець 2017 року більше 25 % земельного фонду країни приходилась на еродовані землі, близько 7 % на кислі землі, біля 3 % на солонцюваті землі, більше 6 % на перезволожені землі та майже 14 % на посушливі землі. Особливе занепокоєння викликає: зростання частки земель, що мають середній бідний поживний режим, частка яких за 2007 – 2017 роки у земельному фонді зросла на 3,7 % до 29,1 %; зменшення вмісту гумусу на 0,12 % [2].

Зростання обсягів виробництва агропродукції в Україні, особливо продукції рослинництва та дві послідовні економічні кризи (2008 – 2009, 2013 – 2015 роки), що негативно позначились на більшості сфер промисловості та напрямків експорту країни призвели до зростання частки сільського господарства у ВВП і експорті держави. Дослідження динаміки частки сільського господарства у ВВП та експорті країни показало взаємозв'язок між розвитком економічної кризи та такими частками. Відзначаємо різке зростання питомої ваги сільського господарства у ВВП України саме в 2008 – 2009 роках (+2,32 %) та 2013 – 2015 роках (+4,24 %), враховуючи, що загальне зростання частки сільського господарства у ВВП країни за період дослідження склало 5,35 % [8]. Така ж ситуація простежується і з експортом, коли питома вага агропродукції у експорті України за 2008 – 2009 роки зросла на 11,29 %, а за 2013 – 2015 роки – на 12,21 %, у той час як загальне зростання частки сільгосппродукції у експорті країни за період дослідження склало 28,36 % [9]. Наведене дозволяє, з однієї сторони відзначити ключове значення сільського господарства для національної економіки та соціальної сфери України, а з іншої - значну залежність країни від кон'юнктури світових аграрних ринків і структуру ВВП, що характерна для країн – аутсайдерів. Критичним для країни є перетворення її з мультивиробника та експортера продукції, у аграрну країну з вузьким спектром виробництва і експорту сільськогосподарської продукції (рослинництво – пшениця, кукурудза, соняшник, ріпак).

Аналіз динаміки та структури експорту сільськогосподарської продукції і географії експортних постачань агропродукції України дозволяє відмітити незбалансовану структуру такого експорту за значної його географічної диверсифікації. Відзначаємо випереджаюче зростання експорту продуктів рослинного походження (+433,95 %), експорту зернових культур (+751,05 %) над загальним експортом продукції сільськогосподарського походження (+184,26 %) за період дослідження, а також високі темпи зростання експорту жирів та олій тваринного і рослинного походження, де переважна більшість припадає на експорт соняшникової олії (+168,10 %) [10]. Таким чином, на кінець 2017 року на експорт продуктів рослинництва припадало 77,84 % всього експорту агропродукції України, при цьому питома вага цих

двох статей експорту за 2007 – 2017 роки зросла на 22,71 % до 55,13 % у 2007 році. Окремо зазначаємо, що на експорт зернових (переважно пшениця, кукурудза) та соняшникової олії у 2017 році припадало більше 50 % всього експорту агропродукції країни, що свідчить про критичну незбалансованість такого експорту, яка постійно зростає, перетворюючи країну у експортера обмеженої кількості агропродуктів та несе у собі значні проблеми через залежність України від міжнародної кон'юнктури на ринках цих продуктів.

Аналіз географії експортних постачань агропродукції України за 2007 – 2017 роки вказує на зростання кількості країн імпортерів такої продукції (+75,86 %). Однак необхідно вказати, що нові країни віддають перевагу обмеженій кількості експортних сільськогосподарських продуктів українського походження і така географічна диверсифікація експорту агропродукції сільгоспвиробників з України не несе у собі просування на нові ринки нової, високомаржинальної аграрної продукції.

Позитивною тенденцією для України та одним з ключових шляхів трансформації її аграрного сектору економіки є зростання розмірів та обсягів органічного і «крафтового» сільського господарства. Аналіз динаміки розвитку органічного виробництва в Україні за період дослідження вказує на зростання як площі органічних сільськогосподарських угідь (+358,7 тис. га або +143,48 %), так і кількості сертифікованих виробників органічної продукції (+310 одиниць або +336,96 %) [11; 12].

З іншої сторони відмічаємо критично низьку частку площ органічних сільськогосподарських угідь у загальній площі таких угідь в Україні, на кінець 2017 року - вона склала лише 1,27 % та зниження середнього розміру господарств з 2,7 тис. га в 2007 році до 1,5 тис. га в 2017 році. Такі дані свідчать про те, що органічне виробництво в Україні є прерогативою мікро, малого і середнього агробізнесу. Також необхідно відмітити низькі обсяги виробництва органічної продукції у вартісному виразі щодо постачання на внутрішній та експортні ринки. Таким чином, дослідивши динаміку загального виробництва, внутрішнього ринку та постачання на експорт органічної продукції в Україні за період дослідження можемо зазначити, що зростання виробництва такої продукції в країні переважно відбувається за рахунок експорту, внутрішній ринок зростає повільно, причинами чого є висока вартість органічної продукції та низька платоспроможність переважної більшості домашніх господарств у державі.

Щодо «крафтового» сільського господарства то воно в Україні отримало свій розвиток з розвитком «зеленого» туризму як додаток до нього і несе у собі можливість для туристів ознайомитись та скуштувати автентичні сільські продукти відповідних територій України. Іншою стороною такого агровиробництва є намагання відтворити в країні специфічні агропродукти інших країн світу, як то хамон, сири та інші продукти. Відзначаємо направленість «крафтового» сільського господарства на внутрішній ринок та відсутність експортних постачань. Розмір ринку такого агровиробництва в країні за період дослідження зріс з 0,3 млн. дол. США у 2007 році до 32 млн. дол. США у 2017 році [13]. Не значні розміри ринку у порівнянні з економічно розвинутими країнами обумовлені такими причинами: недостатні розміри розвитку «зеленого туризму»; низька доля іноземних туристів в межах послуг «зеленого туризму»; порівняно висока

вартість «крафтової» агропродукції по зрівнянню з продуктами сільського господарства; низька платоспроможність переважної більшості домашніх господарств у державі; недостатня підтримка на державному та місцевому рівні зі сторони владних інститутів такого виду агровиробництва; слабка обізнаність виробників «крафтової» агропродукції з іноземним досвідом виробництва та просування на ринок такого типу продуктів.

Дослідження досвіду та тенденцій розвитку економічно розвинутих країн, у тому числі у контексті розвитку сільських територій, вказують на активізацію та значну долю сфери послуг, як у ВВП таких країн, так і у обсягах виробництва продукції (робіт, послуг) на сільських територіях. Відзначаємо, що саме через зростання обсягів та диверсифікацію надання різних видів послуг переважна більшість таких країн вбачає перспективи розвитку власних сільських територій. У той же час, в Україні сфера послуг не стала ключовим елементом національної економічної системи. Щодо сільських територій то тут чітко видно дисбаланси у розвитку цієї сфері з акцентом на «зелений туризм» [8; 14].

Оцінка динаміки частки послуг, ринку послуг у сільській місцевості, ринку «зеленого туризму» у ВВП країни в Україні за період дослідження показала, що ринок послуг у сільській місцевості є вкрай вузьким та сильно реагує на кризові прояви в економіці держави. Те ж можливо сказати і про послуги «зеленого туризму», однак цей ринок більш динамічно розвивався в Україні у 2007 – 2017 роках причинами цього були: відносна дешевизна такого виду відпочинку; зниження можливостей щодо відпочинку за кордоном та на узбережжі морів в Україні через окупацію частини території країни; популярність короткого відпочинку (2 – 4 дні), що спонукало шукати такий відпочинок поряд з містами через небажання витрачати значні розміри часу на переїзд на місце відпочинку; зростання популярності «здорового» та «активного» відпочинку. Необхідно зазначити, що доволі суттєві розміри ринку послуг «зеленого туризму» в Україні також пов'язані з тим, що статистика відносить до них не тільки послуги з розміщення туристів, а й супутні послуги, такі як: транспортні, торгівельні, інформаційні, рекреаційні послуги, а також послуги з громадського харчування. У той же час відмічаємо значні проблеми сільських територій з іншими видами послуг, особливо що стосується послуг з охорони здоров'я, освіти, громадського харчування, а також надання транспортних, інформаційних, консультаційних послуг та послуг державних і місцевих органів влади. Такі проблеми негативно впливають на розвиток країни в цілому, окремих її територій, у тому числі сільських та знижують потенціал розвитку бізнесу на таких територіях, у тому числі «зеленого туризму». Однією з ключових причин такого положення справ є значні проблеми з інфраструктурою у сільській місцевості України.

Досліджуючи формування та розвиток інфраструктури сільських територій України, необхідно зазначити, що у більшості вона була побудована за часів Радянського Союзу за державні кошти або кошти колгоспів та радгоспів. При цьому, за здобуття незалежності та трансформації сільських територій під впливом побудови ринкової економіки в країні, а також хронічного дефіциту коштів у державних та місцевих органів влади можна констатувати, що країна не в змозі підтримувати таку інфраструктуру, яка була побудована на сільських територіях. Виключенням є тільки розвиток Інтер-

нет - мереж та розвиток інфраструктури на сільських територіях, де активно пропонуються рекреаційні послуги (узбережжя Азовського та Чорного морів, Карпати, Шацькі озера та ін.).

Оцінюючи кількість та динаміку сільського населення в Україні, порівнюючи її з динамікою міського населення в країні, а також враховуючи динаміку частки сільського населення у державі у період дослідження відзначаємо наявність односторонніх міграційних та еміграційних процесів низької інтенсивності [3]. Дослідження міграційних та еміграційних процесів на сільських територіях в Україні дозволяє зробити наступні висновки: за цією тенденцією країна повторює тенденції країн – аутсайдерів у світі; досить різке зниження кількості міського населення у 2015 році було викликано окупацією частини території країни; зниження кількості сільського населення у 2016 – 2017 роках було спричинено активною трудовою еміграцією, переважно у країни – члени Євросоюзу. Причинами зниження кількості сільського населення в Україні є: демографічна криза; міграція сільських мешканців у міста через низьку якість соціального захисту, високий рівень безробіття та низький рівень інфраструктури, особливо щодо охорони здоров'я, освіти, торгівлі, громадського харчування; трудова еміграція сільського населення у країни з високою оплатою праці (переважно країни – члени Євросоюзу); міграція активної молоді у міста через неможливість реалізувати свій потенціал у сільській місцевості; міграція фахівців з вищою освітою через безробіття та низький рівень оплати праці. У той же час низька інтенсивність зниження кількості мешканців сільських територій в Україні спричинена: високою долею людей старшого віку серед сільських мешканців (більше 40 % населення має вік більше 60 років [3]); значним рівнем безробіття у містах; відносно високою вартістю придбання нерухомості у містах; можливістю забезпечити більш високий рівень життя за рахунок ведення натурального господарства та продажу його залишків у міста.

Однією з ключових тенденцій розвитку сільських територій в Україні є комбінована підтримка їх розвитку (державна, приватний бізнес, домашні господарства, країни – донори, міжнародні організації). При цьому, розкриваючи державну підтримку сільських територій в країні відзначаємо її значну хаотичність, дефіцит фінансових ресурсів, безсистемність з акцентом на підтримку агрохолдингів та рослинництва, акцент на розвиток агровиробництва, а не сільських територій, високу корупцію, значні стратегічні помилки, майже повну відсутність підтримки розвитку інновацій та інфраструктури на сільських територіях. Окремо необхідно відмітити майже повну відсутність підтримки розвитку сільських територій зі сторони місцевих органів влади та територіальних громад через дефіцит фінансових ресурсів та відсутність ефективних стратегічних планів розвитку окремих регіонів і територій.

Однією з головних тенденцій, що стримують розвиток сільських територій в Україні є низький рівень розробки, залучення та впровадження інновацій у виробництво, соціальну сферу і інфраструктуру. Наведена тенденція є наслідком загальнодержавної тенденції, однак в силу дефіциту фінансових ресурсів, незначної підтримки держави та майже повної відсутності підтримки зі сторони місцевих органів самоврядування, незначної кількості науково – дослідних установ та науковців, що працюють на сільських територіях

ця тенденція отримала критичний розвиток у сільській місцевості країни [15; 16]. Ключовою проблемою щодо розробки, залучення та впровадження інновацій на сільських територіях України за період дослідження була майже повна їх відсутність у соціальній сфері та інфраструктурі таких територій. Концентрація інноваційної діяльності відбувалась у виробництві агропродукції, переважно рослинництва, що значно знижує можливості реалізації потенціалу сільської місцевості країни.

Ще однією тенденцією у розвитку сільських територій України є активний вплив на такий розвиток глобалізаційних процесів, куди відносимо: зростаючу важливість руральних територій для економічного і соціального розвитку всіх країн світу без виключення; підвищення ролі послуг, органічного та «крафтового» сільського господарства при економічному розвитку сільських територій; зростання інвестицій з акцентом на розвиток альтернативної енергетики, інфраструктури і інновацій; вирівнювання соціально – економічних умов з містами; намагання максимально використовувати потенціал сільської місцевості, у тому числі в межах розвитку «зеленого туризму»; збільшення ролі транснаціональних та міжнародних агрокорпорацій у їх розвитку.

Враховуючи вартість кредитних ресурсів та значний знос основних фондів на сільських територіях України важливим є збільшити обсяги залучення інвестицій у їх розвиток. Як і у випадку з інноваціями, відзначаємо слабку інвестиційну активність в Україні в цілому, у тому числі щодо іноземних інвестицій та низький рівень інвестиційних вкладень у розвиток сільських територій країни. Так, на фоні переважно інфляційного зростання розмірів капітальних інвестицій в країні за період дослідження (+118,99 %), капітальні інвестиції у сільське господарство зросли на 713,58 %, що призвело до зростання їх частки у загальному розмірі капітальних інвестицій в Україні за 2007 – 2017 роки на 9,70 % до 14% у 2017 році [17]. Наведена ситуація була викликана: інфляційними процесами в країні; зростанням привабливості сільського господарства для інвестиційних вкладень; значною часткою зносу основних фондів сільгоспвиробників; активізацією інвестиційної діяльності агрохолдингів, як вітчизняних, так і закордонних.

З іншої сторони відмічаємо критично низькі темпи росту прямих іноземних інвестицій в сільське господарство (+120 % за період дослідження) та їх незначну частку у загальному розмірі таких інвестицій в Україну (у 2017 році 1,60 %) [18]. Наведена ситуація була спричинена: відсутністю вільного ринку земель сільськогосподарського призначення;

неможливістю закордонних портфельних інвесторів вкладати кошти у сільське господарство країни; закритістю вітчизняних агровиробників для закордонних інвестицій.

Аналіз структури інвестицій у сільське господарство України вказує на переважання приватних інвестицій національного походження при незначній частці інших видів інвестиційних вкладень. Наведена структура є слабо диверсифікованою та залежною від розвитку національної економічної системи. Зазначимо, що статистичних даних щодо інвестицій у сільські території України недостатньо для проведення детального аналізу. У той же час, можемо відзначити, що переважна більшість інвестицій на сільських територіях країни надходить у сільське господарство, ігноруючи інші напрямки бізнесу та розвиток інфраструктури.

Проблеми з розвитком інфраструктури та бізнесу, рівнем оплати праці стали головними причинами низького рівня соціально – економічних умов життя на сільських територіях України. Також необхідно відмітити значні дисбаланси у розвитку таких територій в країні, коли приміські території, а також сільські території зі значним агропромисловим або рекреаційним потенціалом за рівнем розвитку є ідентичні до міст, у той час, як інші сільські території не мають найбільш необхідних складових щодо підтримання відповідних умов життя їх населення (відсутність транспортної інфраструктури, закладів охорони здоров'я, освіти, культури та ін.). Наведене з однієї сторони вказує на великий потенціал розвитку таких територій в країні, а з іншої - про значну проблематику їх розвитку. У той же час є зрозумілим, що сільські території країни потребують нових імпульсів щодо власного розвитку, у тому числі на базі використання інновацій.

Висновки. Проведене дослідження дозволило виявити важливість та значний потенціал розвитку сільських територій в Україні. При цьому, спираючись на аналіз статистичних даних, а також використання теоретичних та практичних розробок науковців було виявлено ключові тенденції розвитку сільської місцевості в країні.

Окремо було наголошено на проблемах національних руральних територій, де серед головних: низький рівень розвитку сфери послуг, розвиток інфраструктури, розробка та впровадження інновацій, інвестиційні вкладення, у першу чергу в інновації та інфраструктуру на сільських територіях.

Подальші дослідження слід сконцентрувати на розробці шляхів вирішення проблематики розвитку інноваційного та інфраструктурного забезпечення сільської місцевості України з використанням досвіду інших країн світу, а також теоретичних розробок закордонних і вітчизняних вчених.

Список використаної літератури:

1. «Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними». Постанова Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 413. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/413-2017-%D0%BF>.
2. Структура земельного фонду України та динаміка його змін. Держгеокадастр України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/info/struktura-zemelnoho-fondu-ukrainy-ta-dynamika-i-oho-zmin>.
3. Населення. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Управление земельными ресурсами в Европе. Тенденции развития и основные принципы. – Женева: Европейская экономическая комиссия, 2015. – 146 с.
5. Посівні площі основних сільськогосподарських культур. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Виробництво основних сільськогосподарських культур. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Урожайність основних сільськогосподарських культур. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Валовий внутрішній продукт. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Товарна структура зовнішньої торгівлі. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Географічна структура зовнішньої торгівлі. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. The World of Organic Agriculture. FiBL & IFOAM – Organics International. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://shop.fibl.org/CHen/mwdownloads>.
12. Органічне виробництво в Україні: реалії та перспективи. Департамент продовольства. Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/TarasKutoviy/ss-72695482>.
13. The Structure of Agricultural Production. The Food and Agriculture Organization (FAO). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org>.
14. Сільське господарство України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
15. Сатов О. Інноваційний потенціал розвитку сільських територій та проблеми модернізації державного управління / О. Сатов // Вісник НАДУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads.pdf>
16. Лисенко В. В. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку сільського господарства/ В.В. Лисенко //Науковий вісник МГУ. – 2015. – №. 10. – С. 153-156.
17. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
18. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Калачевская Л.И. Тенденции и проблемы развития сельских территорий в Украине

В статье, на основе анализа статистических данных относительно развития сельских территорий Украины, а также с учетом научных работ ученых, были определены и охарактеризованы главные тенденции развития сельской местности в стране. В рамках исследования ключевых тенденций развития руральных территорий в Украине были выявлены и обоснованы проблемы развития таких территорий.

Ключевые слова: агропродукция, проблемы, развитие, сельское хозяйство, сельские территории, тенденции.

Kalachevska L.I. Tendencies and problems of rural territories development in Ukraine

Based both on the analysis of statistical data on rural territories development in Ukraine and scientific works of researchers, the article has identified and characterized the main tendencies of rural territories development in the country. Within the research of key tendencies of rural territories development in Ukraine, the study has revealed and justified problems of such territories development.

Key words: agro-products, problems, development, agriculture, rural territories, tendencies.

Дата надходження до редакції: 12.08.2018

Рецензент: д.е.н., професор Красноруцький О.О.